

Bozova Köpeklerinin (Gureh) Bazı Morfolojik Özellikleri

Muğdat YERTÜRK¹, Faruk BOZKAYA²

¹Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootečni Anabilim Dalı, Şanlıurfa

²Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Genetik Anabilim Dalı, Şanlıurfa

Özet: Bu araştırma, Şanlıurfa'nın Bozova ilçesinde daha fazla olmak üzere merkez ve ilçelerinde yetiştirilen ve Bozova köpeği (Gureh) olarak bilinen sürü köpeklerinin çeşitli morfolojik özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla 32 erkek ve 12 dişi bireye ait canlı ağırlık, cidago yüksekliği, vücut uzunluğu, sağrı yüksekliği, göğüs çevresi, göğüs derinliği, baş uzunluğu ve incik çevresi değerleri ölçülmüştür. Bozova köpeklerinin morfolojik özellikleri dikkate alındığında Kangal ırkı köpekler ile çok büyük benzerliklerinin olduğu görülmektedir. Bozova köpeklerinin Kangal köpekleri ile ilgili benzerlikleri konusunda daha detaylı bilgi edinmek için genetik yönden de araştırmalar yapılması gereklidir. Bölge şartlarına çok iyi adapte olmuş ve sayısı her geçen gün azalan bu hayvanların halk elinde korunma tedbirleri alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Bozova köpeği, Gureh, Kangal Köpeği, Vücut ölçüleri

Some Morphological Characteristics of Bozova Dogs (Gureh)

Summary: This study was carried out to determine some morphological characteristics of Bozova dogs (Gureh) raised mostly in Bozova town of Sanliurfa. The data were collected from 32 male and 12 female. Body weights, Measurements of height at wither, body length, height at ramp, heart girth circumferences, chest depth, head length and wrist circumferences were carried out. Regarding the morphological characteristics, Bozova dogs showed substantial similarities with Kangal dogs. To infer a detailed relationship between Bozova dogs and Kangal dogs genetically studies should be carried out. Measures should be taken in order to conserve these dogs which are well adapted to the environmental conditions of this region.

Key words: Bozova dog, Gureh, Kangal dog, body measurements

Giriş

Hayvanların farklı iklim ve çevre şartlarında yetiştirilmeleri ve belirli amaçlarla seleksiyona tutulmaları ile morfolojik ve fizyolojik özelliklerinde bazı değişimler olmuş ve ırklar meydana gelmiştir. Herhangi bir evcil hayvan türü incelendiğinde her ülke veya bölgenin kendi doğal şartlarına uyum sağlamış çeşitli özellikleri yönünden geliştirilmiş hayvan ırklarına rastlanmaktadır.

Konya'da 1996 yılında yapılan "Uluslararası Türk Çoban Köpeği Sempozyumu"nda Türk çoban köpekleri; Kangal, Akbaş ve Kars çoban köpeği olarak 3 grup altında toplanmıştır Nelson (1996).

Kangal ve Akbaş ırkı Türk çoban köpekleri, dünya köpek ırkları arasında iri yapılı köpek sınıfında yer alır (Wilcox ve Walkowicz 1995). Kangal ırkı çoban köpeği, Türkiye'de yetiştirilen çoban köpek ırkları arasında en çok tanınan bir ırktır. Sivas'ın Kangal ilçesi başta olmak

üzere Anadolu'nun birçok yerinde bekçi veya sürü koruma köpeği olarak yetiştirilmektedir (Tepeli ve ark., 2003; Akçay, 2005; Atasoy ve ark., 2005).

Şanlıurfa bölgesinde de yöre halkı tarafından çok uzun zamandan beri yetiştirilen ve bölgede Bozova ilçesinde daha fazla yetiştirildiği için Bozova köpeği (Gureh) olarak kabul edilen çoban köpekleri mevcuttur. Her ne kadar meraya dayalı koyunculüğün gerilemesi ve koyun sayısının azalmasına bağlı olarak bu köpeklerin sayısında da ciddi azalma olsa da halen yetiştirilmektedir. Bu köpekler sürü koruma görevinin yanı sıra bekçi köpeği olarak da kullanılmaktadır. Bozova köpeği bölgede "gureh" olarak tanınmaktadır. Bozova köpeği sürü sahipleri tarafından sıcak şartlarda Kangal orijinli köpeklerle göre daha fazla tercih edilmekte ve Kangal orijinli köpeklerin bölge şartlarında daha fazla göz hastalıklarına yakalandığı ifade edilmektedir. Bu köpek

popülasyonu ile ilgili bilimsel literatür bilgilerine rastlanılmamaktadır.

Bu araştırma, Bozova ilçesinde daha fazla olmak üzere Şanlıurfa ilinde yetiştirilen ve Bozova köpeği (Gureh) olarak ün yapmış sürü köpeklerinin bazı morfolojik özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot

Araştırma, çoğunluğunu Şanlıurfa'nın Bozova ilçesi olmak üzere merkez ve Suruç ilçesinde Bozova kaymakamlığı aracılığı ile varlığı tespit edilebilen 2 yaş ve üstü 32 erkek ve 12 dişi köpek üzerinde yürütülmüştür. Canlı ağırlıklar 10 grama hassas dijital çengel kantar, cidago yüksekliği, vücut uzunluğu ve göğüs derinliği ölçü bastonu; baş uzunluğu, göğüs çevresi, ön incik ve arka incik çevresi ise ölçü şeridi ile ölçülmüştür. Ölçümler daha önce çeşitli çalışmalarda Kangal ırklarının morfolojik özelliklerinin ölçümleri için bildirildiği şekilde yapılmıştır (Tepeli ve Çetin, 2000; Özcan ve Altınel, 1997). Morfolojik özelliklere ait ortalama, standart hata, minimum ve maksimum değerler

Steel ve Torrie (1980) nin bildirdiği şekilde hesaplanmıştır. Erkek ve dişi köpeklere ait vücut ölçüleri arasındaki farklılıklar t testi ile belirlenmiştir (SPSS, 2006).

Bulgular

Yörede Bozova köpeği ya da Gureh olarak adlandırılan köpeklerin çeşitli vücut ölçüleri Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablodaki verilerden erkeklerin dişilere göre daha iri olduğu görülmektedir. Bu köpeklerin morfolojik özellikleri incelendiğinde iri bir baş, geniş göğüs ve iri bir gövdeye sahip olduğu görülmüştür (Şekil 1). Vücut genellikle harmonik olup güçlü bir görünüm arz eder. Kuyruk uzun ve özellikle erkeklerde sırtta helezoni olarak tutulmaktadır. Açık beyazdan koyu kıra kadar değişen renkler görülmektedir. Genelde ağız, kulak uçları ve göz etrafında siyah bir maske vardır. Az da olsa alacalı köpeklere rastlanmaktadır. Arka ayaklarda çift bazen üç mahmuz görülmekte bu durum anomali olmasına rağmen yörede istenen bir özellik olarak kabul edilmektedir.

Tablo 1: Bozova köpeklerinin çeşitli vücut ölçüleri
Table 1 : Some morphological measurements of Bozova dogs

Özellikler	Erkek (n:32)			Dişi (n:12)			P
	X ±S _x	Min	Mak	X ± S _x	Min	Mak	
Canlı Ağırlık (kg)	48,3±1,0	38	60	40,1±1,4	32	49	0.001
Cidago Yüksekliği (cm)	77,8±0,8	70	91	73,7±1,3	67	79	0.01
Vücut Uzunluğu (cm)	79,5±0,9	71	91	75,9±0,8	71	80	0.01
Sağrı yüksekliği (cm)	78,5±0,8	71	90	75,0±1,2	68	80	0.05
Göğüs çevresi (cm)	85,7±1,1	60	92	81,4±1,5	73	88	0.05
Göğüs derinliği (cm)	38,8±0,4	34	43	34,5±1,0	31	40	0.01
Baş uzunluğu (cm)	28,9±0,3	25	32	27,1±0,4	25	30	0.01
Ön incik çevresi(cm)	15,8±0,2	13	19	14,9±0,3	13	16	0.05

X: Ortalama; S_x: Standart hata; Min: En küçük değer; Mak: En büyük değer; P: Önem düzeyi

Şekil 1: Erkek (A) ve dişi (B) Bozova köpeğine (Gureh) ait fotoğraf

Figure 1: Photographs of male (A) and female (B) Bozova dog

Tartışma ve Sonuç

Türkiye'de Kangal ırkı köpeklerin vücut ölçüleri ile ilgili yapılan çalışmalarda bildirilen değerler Tablo 2'de gösterilmiştir. Bozova köpekleri morfolojik olarak Kangal ırkı köpeklere benzerlik gösterdiğinden kıyaslamalar bu köpek ırkı ile yapılmıştır.

Bu çalışmada Bozova köpeklerinde erkek ve dişiler için belirlenen vücut ağırlıkları, Kırmızı (1991), Yıldız ve ark. (1993), Özbeyaz (1994) ve Tepeli (1996)'nin bildirdiği değerlerden yüksek, Gönül (1996)'ün erkekler için, Yılmaz (2007)'in ise erkek ve dişiler için bildirdiği değerlere benzer bulunurken, Gönül (1996)'ün dişiler için bildirdiği değerden yüksek bulunmuştur. Bozova köpeklerinde erkek ve dişiler için bulunan cidago yüksekliği, sağrı yüksekliği, ön incik çevresi ve göğüs derinliği değerleri Kangal için bildirilen tüm değerlerden daha yüksek bulunmuştur. Vücut uzunluğu ve göğüs çevresi ise Yılmaz (2007)'in bildirdiği değerlerden düşük diğer tüm araştırmacıların bildirdiği değerlerden yüksek bulunmuştur. Baş uzunluğu Yılmaz (2007)'in bildirdiği değerlerden düşük diğer bildirişlerle benzerlik göstermektedir.

Şanlıurfa bölgesinde yöre halkı tarafından çok uzun zamandan beri yetiştirildiği kabul edilen Bozova

köpeklerinin morfolojik özellikleri dikkate alındığında Kangal ırkı köpekler ile önemli ölçüde benzerlikler olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Bozova köpekleri vücut ağırlığı ve beden ölçüleri bakımından kıyaslandığında Kangal ırkı köpeklere göre daha iri yapılı olduğu görülmüştür. Bozova köpeği sürü sahipleri tarafından sıcak şartlarda Kangal orijinli köpeklere göre daha fazla tercih edilmekte ve Kangal orijinli köpeklerin bölge şartlarında daha fazla göz hastalıklarına yakalandığı ifade edilmektedir.

Bozova köpeklerinin Kangal köpekleri ile ilgili benzerlikleri konusunda daha detaylı bilgi edinmek için genetik yönden de araştırmalar yapılması gereklidir. Bölge şartlarına çok iyi adapte olmuş ve sayısı her geçen gün azalan bu hayvanların halk elinde korunma tedbirleri alınmalıdır.

Teşekkür: Merhum Bozova kaymakamı **Caner AKGÜN**'e, Bozova Kaymakamlık personeli **Hasan KARA**'ya, Köylere hizmet götürme birliği personeli **Müslüm GÜL**'e ve Suruç serbest Veteriner Hekim'i **Ahmet ÖZGÜRYAHLİZE**'ye bu araştırmaya yaptıkları yardımlardan dolayı teşekkür ederiz.

Tablo 2: Kangal ırkı köpekler için bildirilen bazı vücut ölçüsü ortalamaları
Table 2: Some morphological measurement means reported for Kangal dogs

	Kaynak											
	Kırmızı (1991)		Özbeyaz (1994)		Tepeli (1996) (1 yaş için)		Gönül (1996) (2-8 yaş için)		Özcan ve Altınel (1997)		Yılmaz (2007)	
	Erkek	Dişi	Erkek	Dişi	Erkek	Dişi	Erkek	Dişi	Erkek	Dişi	Erkek	Dişi
Ergin Canlı Ağırlık (kg)	41	35,8	40,5	32,4	-	-	48,6	33,9	-	-	47,6	43,5
Cidago Yüksekliği (cm)	68,0	62,9	69,1	62,4	-	-	67,2-69,8	57,1-63,9	-	-	75,9	73,3
Vücut Uzunluğu (cm)	71,5	67,4	-	-	65,6	61,5	71,5-78,8	62,2-74,9	77,1	71,5	86,4	81,9
Sağrı yüksekliği (cm)	-	-	71,0	64,7	-	-	-	-	65,8	62,7	74,9	72,2
Göğüs çevresi (cm)	-	-	82,1	73,9	82,6	78,2	82,3-85,8	74,8-80,2	84,8	78,0	87,4	84,9
Göğüs derinliği (cm)	-	-	-	-	24,7	23,0	-	-	28,8	26,8	31,9	31,2
Baş uzunluğu (cm)	-	-	28,4	26,8	28,3	27,3	-	-	33,0	30,8	-	-
Ön incik çevresi(cm)	14,7	14,0	-	-	-	-	13,5-14,8	12,1-14,3	13,8	12,7	-	-

Kaynaklar

- Akçay E, 2005: Kangal çoban köpeği. Veteriner Hekimler derneği dergisi, 76,(3-4), 72-74.
- Atasoy F, Ünal N, Kanlı O, Yakan A, 2005: Damızlık Kangal Köpeklerinde Canlı Ağırlık Ve Bazı Vücut Ölçüleri. Lalahan Hay Araş Enst Derg, 45, (1), 33 – 39.
- Gönül N, 1996: Gemlik Askeri Veteriner Okulu ve Eğitim Merkez Komutanlığında Yetiştirilen Türk Çoban Köpeği ve Alman Çoban Köpeğinin Başlıca Morfolojik Özellikleri ile Bu Genotiplerin Karşılaştırılmalı Eğitim Performansları. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kırmızı E, 1991: Türk Çoban Köpeği ve Alman Çoban Köpeğinin döl verimi, büyütülen yavru oranı, büyüme ve beden ölçüleri yönünden karşılaştırılması Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Nelson DD, 1996: A General Classification of the Native Dogs of Turkey. Uluslararası Türk çoban Köpeği Sempozyumu, Konya.
- Özbeyaz C, 1994: Kangal köpeklerinde bazı morfolojik özellikler. Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, 34, (1-2), 38-46.
- Özcan M, Altinel A, 1997: Kangal köpeği ve Alman çoban köpeği ırklarının bazı morfolojik özellikleri. İstanbul Üniv Vet Fak Derg, 23, 413-422.

Yazışma Adresi:

Doç. Dr. Muğdat YERTÜRK
Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Zootečni Anabilim Dalı, Şanlıurfa
e-mail: myerturk@harran.edu.tr

- SPSS. 2006. SPSS Release 15.0. Statistical packet program, SPSS for Windows. SPSS Inc., Chicago, IL.
- Steel RGD, Torrie, JH, 1980: Principles and Procedures of Statistics: A Biometrical Approach. 2nd ed. McGraw-Hill Book Co, New York.
- Tepeli, C. 1996. Kangal ırkı çoban köpeklerinde büyüme, bazı vücut ölçüleri ve döl verimi özellikleri. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Tepeli C, Çetin O, 2000: Kangal ırkı Türk çoban köpeklerinde büyüme, bazı vücut ölçüleri ve döl verimi özelliklerinin belirlenmesi. 1.Büyüme ve bazı vücut ölçüleri. Vet Bil Derg, 16, 5-16.
- Tepeli C, Çetin O, İnal Ş, Kırıkçı K, Yılmaz A, 2003: Kangal ve Akbaş ırkı Türk çoban köpeklerinde büyüme özellikleri. Turk J Vet Anim Sci, 27, 1011-1018.
- Yıldız B, Yılmaz O, Serbest A, Kırbıyık H, 1993: Türk Çoban ve Alman Kurt Köpeklerinin baş ölçümleri üzerinde araştırma. Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi. 12 (1), 35-37.
- Yılmaz O, 2007: Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yetiştirilmekte olan Kangal köpeklerinin bazı Morfolojik özellikleri. (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Wilcox B, Walkowicz C, 1995: The Atlas of the Dog Breeds of the World. Fifth Edition. T.F.H. Publications, Neptune City. USA.